

Den demografiske (læren om befolkningen) transitionsmodel

Modellen viser, at en befolkningsudvikling gennemgår forskellige faser.

Eksempler:

Danmark - fase 4 (stationær)

Indonesien- fase 3 (regressiv)

Congo - fase 2 (progressiv)

Definering:

Fødselsraten: antal fødte pr. 1000 indbygger pr år.

Dødsraten: antal døde pr. 100 indbygger pr. år

Middellevetiden: det antal år en nyfødt i gennemsnit forventes at leve

Spædbørnsdødeligheden: antal 0-1 årlige pr. 1000 levende fødte.

Børnedødeligheden: Antal døde 0 - 5 årige pr.1000 levendefødte.

Samlede fertilitet: Antal børn en kvinde i den fødedygtige alder føder i gennemsnit. (2,1 = flere drenge end piger, så der skal være en pige imellem)

Forsøgerbyrden: antal personer hver person i den erhvervsaktive alder skal forsørge.

Fase 1: Høj fødselsrate, høj dødsrate (pga. underernæring og fejlernæring), høj spædbørnsdødelighed og lav middellevetid, høj børnedødelighed, den samlede fertilitet er høj.

Hvorfor: Tiden før den industrielle revolution. Dødsraten kan variere meget fra år til år pga epidemier og hungersnød. Behov for deltagelse i landbrugsproduktionen. Børn er billige i drift (ingen uddannelse). Børn er eneste sikring for forældrene i alderdommen. Den sygdomsramte del af befolkningen er uproduktiv.

Alderspyramide/befolkningspyramide:

Stationær pyramide. Ligner en ligebenet trekant. Aldersklassen stabilt aftagende opad.

Fase 2: Fødselsrate stagnerende, dødsrate aftagende/faldende. Faldende børnedødelighed. Befolkningsgennemsnitsalderen faldende (flere og flere børn og unge)

Hvorfor: Omlægning af landbrugsproduktionen (stavnsbåndet ophævet i forbindelse med landboreformerne i 1788 med en overgangsperiode indtil 1800), og hoveriet blev indskrænket og bønderne kunne selv fastlægge dyrkningsmønstre) → øget produktivitet i landbruget og således led færre af fejl- og underernæring.

Bedre transportsystemer/transportmuligheder i Europa (jernbaner) → mindre hungersnød i Europa. Forbedret hygiejne (kloakering, adgang til rent drikkevand og bedre personlig hygiejne) sænkede børnedødeligheden.

Bedre kendskab til hvorfor sygdomme smitter.

Alderspyramide/befolkningspyramide:

Progressiv pyramide. Sider der buer ind mod y-aksen. Enkelte fattige lande er i dag i fase 2. Dog er langt de fleste i fase 3, da fødselsraten er faldende.

Fase 3: Fødselsraten faldende (dog stadigvæk stigende befolkningstal), faldende dødsrate

Hvorfor: Det hænger sammen med at samfundet begynder en industrialisering og en urbanisering. Faldende dødsrate betyder at folk ikke behøver at føde så mange børn for at sikre at have børn, der overlever til voksenalderen.

Kvinder på arbejdsmarkedet (derved mindre tid til at opfostre børn). I DK blev ældre sikret indtægt ved lovgivning.

Børnene bliver en udgift (tøj og materiale) for familien pga. stigende krav fra samfundet om uddannelse. Lovgivning der nedsatte omfanget af børnearbejde → børnenes værdi for familien bliver mindre. Prævention.

Børns andel af folketallet falder og gennemsnitsalderen kan stige (befolkningen bliver ældre) I en periode vil et samfund i denne fase være i en positiv situation, da man har mange i den erhvervsaktive alder, der er ikke så mange gamle og der fødes færre børn (gunstig forsørgerbyrde)

Bedre medicin. Man kunne vaccinere mod kopper allerede fra 1810 og mod tuberkulose fra 1920.

Det fortsatte fald i dødelighed (=bedre sundhedsforhold) i fase 2 og 3 kan ses som en proces med tre trin
En tre-trins-raket → 1) forbedrende ernæring. 2) Overskud til at forbedre hygiejnen (både personligt og lokalt). 3) Medicinske forbedringer.

Alderspyramide/befolkningspyramide:

Regressiv pyramide. Befolkningspyramiden buler ud på midten, men basen er ved at skrumpe ind.

Fase 4: Fødselsraten er ligeså lav som dødsraten (=ny ligevægtssituation). Væksten i folketallet gået i stå. Høj middellevetid.

Hvorfor: Indtræffer i det modne industrisamfund, hvor andel af befolkningen der arbejder i landbruget er lav (under 10%). Størstedelen af befolkningen lever i byerne. Relativ høj levestandard. Ældre sikret ved offentlige velfærdsydelser eller pension.

Høj middellevetid pga medicinske fremskridt. Folk dør af endogene sygdomme (hjerte-kar sygdomme og kræft)

Kvinderne på arbejdsmarkedet

I DK faldt fødselsraten meget i 1920'erne og især 1930'erne faldt pga den økonomiske krise med stor arbejdsløshed. Unge ikke råd til egen bolig → De kunne ikke blive gift og få børn.

Økonomisk opsving under 2. verdenskrig → Fødselsraten steg + udskudte børnefødsler = store årgange.

Små årgange i 1930'erne og derfor også i 1960'erne, hvilket betød at man måtte få gæstearbejdere fra udlandet pga arbejdskraftmangel.

Stigning igen i børnetallet igen i 1990'erne.

Alderspyramide/befolkningspyramide:

Stationær ilandspyramide. "Lodrette" sider og spidser til i toppen. USA's befolkningsstruktur ligner en stationær pyramide, men ellers kan det være svært at finde lande i denne fase.

Fase 5: Dødsraten stigende (fra omkring 1950 i DK), fødselsraten faldende.

Hvorfor: Flere gamle mennesker → flere der dør. Fødselsraten under dødsraten i 1980'erne, men fødselsraten steg dog igen i slutningen af 1990'erne → Kan være pga de mange fødsler i slutningen af 1960'erne

Fase 6: Samfundet meget rigt VIL KUNNE medføre at fødselsraten vil stige igen ifølge nogle demografer.

I DK vil forsørgerbyrden blive voldsomt forøget i de kommende år, hvor det voksende antal ældre skal forsørges af faldende antal erhvervsaktive → Ældre skal blive længere på arbejdsmarkedet, effektivisere den offentlige sektor.

Staten → forsøgt at fjerne barrierer ved fx børnechecks, pasningsgaranti og kommunerne betaler ¾ af udgifter til pasning.